

Kox

missie-Leijnse wees op een vergelijkbare aanpak van een parlementair onderzoek naar het financieel stelsel aan de overkant door de commissie-De Wit.

Tijdens een eerder debat over de noodzaak van zo een onderzoek, heb ik er al op gewezen dat door 25 jaar privatisering en verzelfstandiging de relatie tussen overheid, bedrijfsleven en burger ingrijpend is veranderd; verbeterd volgens de een, verslechterd volgens de ander, verbeterd of verslechterd afhankelijk van de aard en de soort van de privatisering volgens weer anderen. De invloed van de overheid op de economie en de publieke dienstverlening is in ieder geval ingeperkt. De invloed van de markt, het bedrijfsleven, op wat voorheen de publieke dienstverlening was, is uitgebreid. De burger is steeds vaker in de rol van consument terechtgekomen in plaats van de rol van burger.

Het proces van een kwarteeuw privatisering en verzelfstandiging van nationale overheidstaken is een van de meest ingrijpende maatschappelijke processen geweest die wij hebben meegemaakt in ons land. Daar ben ik van overtuigd. Volgens sommigen was het een noodzakelijke afslanking en modernisering van de overheid. Volgens anderen was het de uitverkoop van het publieke domein. Volgens weer anderen was het het een en het ander, afhankelijk van de soort en de aard van de privatisering. In ieder geval is het een zaak van eminent belang om na te gaan hoe dat proces is verlopen en te beoordelen wat de gevolgen daarvan zijn (geweest) op de verhouding tussen overheid en burger, vooral omdat het proces nog niet is afgesloten. Zeker in deze tijden van crisis wordt er immers weer veel gesproken over de vraag of privatisering een oplossing zou zijn dan wel een aanvulling van het probleem. Wij doen dus niet alleen onderzoek voor de geschiedenis maar ook voor betere besluitvorming in de toekomst.

Als wij daartoe besluiten, zal het onderzoek worden gedaan door een onderzoekscommissie uit deze Kamer. Bij het onderzoek zal de commissie desgewenst gebruik kunnen maken van externe ondersteuning, alsook van ondersteuning van de Griffie van deze Kamer. Wij vinden dat een goede aanpak. Dat goed werk niet alleen tijd maar ook geld kost, was ons vanaf het begin duidelijk. Tegenover de naar onze mening overzienbare kosten staat als opbrengst hopelijk een helder inzicht in hoe het privatiseringsproces heeft uitgepakt en wat we op basis van die kennis in de toekomst beter kunnen doen. Het zal dus ook een kwantificeerbare opbrengst moeten hebben. Als we betere besluiten nemen, dan kost het minder geld.

Onze fractie heeft als medebedenker van de motie-Schuurman vanzelfsprekend de bereidheid om ook in personele zin een bijdrage aan het onderzoek te leveren. Het is goed als we ons realiseren dat een onderzoek beginnen één is, maar dat het onderzoek doorzetten en afronden twee is. Dit zal heel wat inzet vergen. De waarschuwingen van Loek Hermans, die ervaringsdeskundige is op het gebied van parlementair onderzoek, zijn niet aan dovemansoren gericht. Zoals ook Roel Kuiper heeft gezegd, moeten we ons realiseren dat we van een aantal leden van deze Kamer veel gaan vragen, als we dit gaan doen. Dat het goed gebeurt, is voor mij een absolute voorwaarde. Fracties die bereid zijn om de commissie te vullen, moeten zich realiseren dat een of meer fractiegenoten voor een geruime tijd minder inzetbaar is voor het andere werk. Dat is dus een behoorlijke eis die wij aan onszelf moeten stellen. Tezelfdertijd is er voor een Kamer van heroverdenking naar de mening van de fractie van de

SP weinig te bedenken wat een mooiere taakvervulling vormt dan het deelnemen aan dit eerste senatoriale parlementaire onderzoek.

Tot slot, als we spraken over de mogelijkheid van een parlementair onderzoek heb ik vanaf het begin gezegd dat het niets met koppensnellerij te maken zou moeten hebben. Roel Kuiper heeft hier ook al iets over gezegd. Als onderzoek dit ooit als doel zou moeten hebben – ik vraag het me af, want dit is inderdaad meer de rol van een tribunaal dan van een parlement – dan is het niet het doel van het onderzoek dat wij hier bepleiten. Het doel is om te bekijken hoe een van de meest ingrijpende maatschappelijke processen gevolgen heeft gehad voor de verhouding tussen burger en overheid en wat we daar voor de toekomst van kunnen leren. Zoals gezegd is mijn fractie een warm voorstander van dit onderzoek en het instellen van de onderzoekscommissie.

De heer Terpstra (CDA):

Voor zover ik de fractievoorzitter van de SP heb mogen beluisteren de afgelopen jaren was een van de ellendigste dingen die Nederland is overkomen de neoliberale wind en de marktwerking. Dit heeft hij bij algemene beschouwingen naar voren gebracht. Nu blijkt achteraf dat hij een onderzoek wil om te bekijken hoe het gaat. Betekent dit dat hij al die opmerkingen tot nu toe terugtrekt?

De heer Kox (SP):

Wat denkt u, mijnheer Terpstra?

De heer Terpstra (CDA):

Ik denk van niet. De heer Kox wist dus al hoe het zit. Vandaar dat hij naar mijn idee ook geen onderzoek nodig heeft.

De heer Kox (SP):

Nee, je kunt een mening hebben die je consistent kunt volhouden. Mijn partij heeft op het terrein van de privatisering een consistente visie gehad. Ik denk niet dat het de visie was van de heer Terpstra, maar zij was wel consistent. Desalniettemin vindt mijn fractie het waardevol, niet alleen voor mijn fractie, maar ook voor deze Kamer en de burgers in het land om nu, na een kwarteeuw privatiseringen en verzelfstandigingen, na te gaan wat we hieruit kunnen leren. Mijn fractie is bereid om als hieruit lessen worden getrokken die niet stroken met wat mijn partij eerder heeft beweerd, het dan fijn te vinden dat we ervan hebben kunnen leren en om ons hieraan aan te passen. We mogen uit de vriendelijke vraagstelling van de heer Terpstra volgens mij nu regelrecht afleiden dat dit precies zo zal gelden voor de CDA-fractie. Als de CDA-fractie tot de conclusie zou komen dat de werkelijkheid anders is geweest dan zij tot dan op goede gronden altijd heeft beweerd, dan zal natuurlijk ook het CDA zijn visie aanpassen. Daar zijn we het over eens. Dan hoor ik straks graag de termijn van de heer Terpstra.

De voorzitter:

Het woord is aan de heer Postema, die zijn maidenspeech zal houden. Volgens mij is hij de eerste spreker met een iPad!

De heer Postema (PvdA):

Met dien verstande dat het mijn eigen iPad is.

Postema

Voorzitter. Toen ik op 7 juni jongstleden deze zaal voor het eerst betrad om geïnstalleerd te worden als lid van de Eerste Kamer, was dit in meerdere opzichten een spannende gebeurtenis. Ik zal er niet te veel over uitweiden, maar een van de spannende elementen daarin was dat ik op dat moment in het bezit was van een iPad en daarmee het huishoudelijk reglement van deze Kamer overtrad. Verwijdering hing op dat moment boven mijn hoofd. Ik moest dus een list verzinnen om daar, op het moment dat de griffier of de voorzitter mij erop aan zou spreken, een duidelijke stellingname tegenover te stellen. Ik zou hebben gezegd: voorzitter of griffier, dit is geen iPad, maar slechts een leetje. Gelukkig is het zover niet gekomen. Deze Kamer beschikt over een griffier die bijzonder bij de tijd is en die ons dus ook toerust met eigentijdse leities, zodat ik mij in de toekomst althans wat dat betreft geen zorgen meer hoeft te maken bij het betreden van de Kamer.

Namens de fractie van de Partij van de Arbeid spreek ik graag onze dank uit aan de tijdelijke commissie voorbereiding parlementair onderzoek privatisering en verzelfstandiging overheidsdiensten onder voorzitterschap van Frans Leijnse. Wij zijn van oordeel dat de tijdelijke commissie de motie van de heer Schuurman die hieraan ten grondslag ligt kundig en adequaat heeft vertaald naar een voorstel tot parlementair onderzoek. De Partij van de Arbeid steunt het initiatief van de Eerste Kamer om onderzoek te doen naar de privatisering van voormalige overheidsdiensten. De kernvraag van dit onderzoek is in hoeverre de parlementaire besluitvorming hierover de afgelopen twintig jaar zorgvuldig is gebeurd, in het bijzonder voor wat betreft de effecten van dergelijke verzelfstandigingen en privatiseringen op de verhouding tussen burgers en de rijksoverheid.

Het onderzoek moet niet gaan over de vraag of privatisering als zodanig goed of fout is. Daarover zijn boekenkasten vol geschreven en daar komen we waarschijnlijk ook niet uit. Ook is het nogal een verschil of je het hebt over het afstoten van echt marktgerichte overheidsdelenemingen zoals Hoogovens of Daf Trucks, of over overheidsdiensten waarvoor nauwelijks een echte markt bestaat, zoals het openbaar vervoer of onze energievoorziening. Een dergelijke vraag – is privatisering goed of fout? – past ons inziens ook niet bij de taak van de Eerste Kamer in het Nederlandse staatsbestel, namelijk het toetsen op de kwaliteit en de uitvoerbaarheid van wet- en regelgeving en het wegen van de maatschappelijke betekenis. Daarom is het zo belangrijk dat het onderzoek zich juist richt op de kwaliteit van de besluitvorming, in het bijzonder voor wat betreft de effecten van privatisering op de relatie tussen burgers en overheid.

De Partij van de Arbeid kan zich goed vinden in de door de commissie voorgestelde hoofdonderzoeksvraag, de daaruit afgeleide deelvragen en de beperking tot een aantal casussen. Ook acht de Partij van de Arbeid met de commissie het instrument van een parlementair onderzoek en niet dat van een parlementaire enquête het meest op zijn plaats. Wel hebben we ten aanzien van een tweetal suggesties van de commissie inzake het onderzoekskader een voorstel tot nuancering.

In de eerste plaats stelt de commissie voor om de relatie tussen zelfstandige bestuursorganen (zbo's) en burgers buiten beschouwing te laten, met als argument dat de vorming van een zbo een interne verzelfstandiging zou betreffen. Niet alleen is dat in strijd met de overheersende opvatting dat zbo-vorming juist een vorm van externe verzelfstandiging is, ook zou daarmee een belangrij-

ke subgroep van onderzoek vervallen, juist daar waar het gaat om de relatie tussen burgers en de overheid. Denkt u daarbij bijvoorbeeld aan de voormalige Informatie Beheer Groep en de Rijksdienst voor het Wegverkeer. Wij stellen de Kamer voor om het advies van de commissie in die zin te nuanceren dat de relatie tussen zbo's en burgers buiten beschouwing wordt gelaten voor zover de vorming van een zbo een interne verzelfstandiging betreft dan wel het karakter daarvan heeft. Dit biedt ruimte om bij de casuïstiek desgewenst ook zbo's te betrekken die wel degelijk op grote afstand van de overheid opereren c.q. waarbij de burger dit zo ervaart.

In de tweede plaats stelt de commissie voor om het onderzoek te beperken tot nationale besluitvorming en als zodanig overwegingen van de Europese Unie ten aanzien van privatiseringen en verzelfstandigingen niet als zelfstandig onderzoeksobject te zien. Wij steunen deze insteek. Die dient er echter niet toe te leiden dat een belangrijk aspect in de privatiseringsdiscussie, namelijk de rol van de Europese wet- en regelgeving, buiten beschouwing blijft. Ingeval Europese wet- en regelgeving aanleiding is tot of als alibi wordt gebruikt voor privatiserings- en verzelfstandigingsoperaties dient dit uiteraard in het onderzoek te worden betrokken. Indien wij het advies van de commissie zo kunnen verstaan, behoeft dit ons inziens geen aanpassing van de onderzoeksopdracht. Ik hoor graag het standpunt van andere fracties.

Tot slot vraagt de Partij van de Arbeid aandacht voor de met het onderzoek gemoeide kosten. We roepen de nog te vormen onderzoekscommissie op spaarzaam te zijn met het onderzoeksbudget en wijzen op de besparingsmogelijkheden die de tijdelijke commissie in haar rapport zelf al noemt. Ook in dit opzicht kunnen we onze waardering voor het door de tijdelijke commissie geleverde werk alleen maar onderstrepen.

De voorzitter:

Mijnheer Postema, ik wil u graag feliciteren met uw maidenspeech. In het dagelijks leven bent u vicevoorzitter van het college van bestuur van de Universiteit Maastricht. Tot 2005 hebt u managementfuncties vervuld bij Ernst & Young, Capgemini en de Nationale Investeringsbank. Uit uw vele nevenfuncties blijkt uw belangstelling voor de kenniseconomie en het vestigingsklimaat in de regio's. Politieke ervaring deed u op in de gemeenteraad van Maastricht, waar u van 2002 tot 2005 fractievoorzitter was voor de Partij van de Arbeid. Nu, met uw lidmaatschap van de Eerste Kamer, doet u uw intrede in de landelijke politiek. Gelet op uw publicaties over bestuurlijke vraagstukken en overheidsmanagement gaat uw interesse al langer uit naar nationale vraagstukken. Zo bent u lid van de programmacommissie Pieken in de Delta die adviseert over de samenhang tussen ruimtelijke en economische ontwikkelingen. Het is dan ook te voorzien dat u met uw belangstelling voor deze onderwerpen in de Eerste Kamer goed uit de voeten zult kunnen. Ik wens u een inspirerende tijd toe als lid van deze Kamer.

Ik ga u nu een boekje overhandigen. Zoals afgesproken zal er aan het einde van dit debat gelegenheid zijn om alle leden die hun maidenspeech hebben gehouden, geluk te wensen.

(De voorzitter overhandigt de heer Postema een boekje.)